Lakiasiainpäällikkö Joonas Jännäri

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Viite: Lausuntopyyntönne lausuntopalvelussa

VESILAITOSYHDISTYKSEN LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI ELINVOIMAKESKUSTEN JA TYÖLLISYYS-, KEHITTÄMIS- JA HALLINTOKESKUKSEN MAKSUISTA VUONNA 2027 JA 2028

Vesilaitosyhdistys on vuonna 1956 perustettu vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Yhdistyksen jäseninä on noin 300 vesihuoltolaitosta, jotka kattavat noin 90 prosenttia Suomen vesihuollosta. Vesilaitosyhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi elinvoimakeskusten ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen maksuista vuonna 2027 ja 2028.

Vesihuoltolaitosten näkökulmasta asetusehdotuksen merkittävin muutos on vesihuoltolain (119/2001) mukaisen valvonnan säätäminen maksulliseksi. Ehdotuksen mukaan vesihuoltolaitoksilta ja tukkuvesihuoltolaitoksilta perittäisiin vuosittainen laitoskohtainen valvontamaksu. Maksu olisi 950 euroa vuodessa, ja samansuuruinen kaikille laitoksille riippumatta laitoksen koosta tai muista laitoksen ominaisuuksista. Valvontamaksujen tuotoksi arvioidaan noin 1,3 miljoonaa euroa vuonna 2027.

Vesihuoltolain mukaisen valvonnan riittävien voimavarojen turvaamista voidaan sinänsä pitää tärkeänä. Vesihuoltolaitosten toimintavarmuus ja vesihuollon turvaaminen ovat yhteiskunnan kannalta keskeisiä tehtäviä. Perustelumuistiossa valvontamaksua perustellaan myös tarpeella varmistaa voimavaroja turvallisuuskriittisen vesihuollon valvontaan.

Maksullisuuden käyttöönotto edellyttää kuitenkin, että maksun oikeudelliset perusteet, kustannusvastaavuus sekä maksun kohdentuminen valvottaviin toimijoihin on osoitettu riittävän selkeästi.

Tasasuuruista vuosimaksua tulisi arvioida kriittisesti

Ehdotuksen mukaan maksu olisi 950 euroa vuodessa, ja samansuuruinen kaikille vesihuoltolaitoksille ja tukkuvesihuoltolaitoksille. Maksua ei porrastettaisi laitoksen koon tai muun seikan perusteella. Tätä perustellaan sillä, ettei valvontaan käytettävä työpanos välttämättä korreloi laitoksen koon kanssa ja että suuret ammattimaisesti hoidetut laitokset saattavat edellyttää vähemmän valvontatoimia kuin pienemmät laitokset.

Perustelut eivät kuitenkaan riittävästi osoita, että kaikkien vesihuoltolaitosten valvonnasta aiheutuisi keskimäärin niin samanlainen työmäärä, että kaikille laitoksille määrättävä samansuuruinen vuosimaksu olisi perusteltu.

Vesihuoltolaitokset eroavat toisistaan huomattavasti muun muassa toiminnan laajuuden, asiakasmäärän, omaisuusmassan, toimintojen ja toimintaympäristön suhteen. Lisäksi valvonnan tosiasiallinen tarve voi vaihdella laitoksittain. Valvontamaksun määräytymisperusteiden tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon nämä erot tai perusteluissa tulisi kattavasti osoittaa, miksi niillä ei ole olennaista vaikutusta valvonnasta aiheutuvaan työmäärään.

Maksun kustannusvastaavuus ja kohdentuminen tulee osoittaa
Perustelumuistion mukaan vuosimaksu määräytyisi vesihuoltolain mukaiseen valvontaan käytettävän työajan sekä valvottavien vesihuoltolaitosten ja kuntien määrän perusteella. Maksua ei sidottaisi yksittäisiin valvontatapahtumiin.

Jatkovalmistelussa olisi perusteltua kuvata tätä laskentaa nykyistä yksityiskohtaisemmin. Erityisesti tulisi esittää:

- miksi vesihuoltolaitoksen vuosittaisen valvontamaksun euromäärä on juuri 950 euroa ja miten siihen on päädytty;
- kuinka paljon työaikaa vesihuoltolaitosten valvontaan tosiasiassa arvioidaan käytettävän;
- mitä kustannuksia valvontamaksulla on tarkoitus kattaa;
- miten kustannukset jakautuvat vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten ja kuntien valvonnan välillä; sekä
- miten varmistetaan, ettei maksulla rahoiteta elinvoimakeskuksen sellaista yleistä viranomaistoimintaa, jonka kustannusten ei tule kohdistua yksittäisiin valvottaviin toimijoihin.

Tämä on erityisen tärkeää, koska ehdotetun vesihuollon valvontamaksun tuotto on arvioitu noin 1,3 miljoonaksi euroksi vuodessa.

Maksullisen valvonnan sisältö on rajattava selkeästi
Perustelumuistion mukaan maksullinen valvonta kohdistuisi muun muassa laitoksen varautumissuunnitelmaan, omaisuudenhallintasuunnitelmaan, toimintakertomukseen, toimitusehtoihin, hinnoitteluperusteisiin, poikkeamia koskeviin ilmoituksiin sekä viranomaisen tietojärjestelmiin toimitettaviin tietoihin.

Jatkovalmistelussa olisi tärkeää erottaa toisistaan vesihuoltolaitoskohtainen maksullinen valvonta ja viranomaiselle kuuluva yleinen vesihuoltolain valvonta, neuvonta ja muu yleisen edun turvaamiseen liittyvä toiminta. Maksun tulee kohdistua vain sellaisiin kustannuksiin, joiden voidaan asianmukaisesti katsoa aiheutuvan maksun suorittajaan kohdistuvasta valvonnasta.

Vesilaitosyhdistyksen ehdotukset
Vesihuoltolain mukaisen valvonnan riittävien resurssien turvaamista pidämme tärkeänä. Ehdotetun vuosittaisen valvontamaksun perusteita tulee kuitenkin jatkovalmistelussa täydentää olennaisesti.

Vesilaitosyhdistys esittää, että ennen asetuksen antamista arvioidaan uudelleen kaikille vesihuoltolaitoksille samansuuruisena määrättävän maksun perusteet ja selvitetään mahdollisuudet porrastaa maksu siten, että se olisi nykyistä paremmin suhteutettu vesihuoltolaitoksen kokoon sekä valvonnasta aiheutuvaan työmäärään ja kustannuksiin. Lisäksi maksun kustannusvastaavuutta koskevat laskelmat ja maksulla katettavat valvontatehtävät tulee esittää avoimesti ja riittävän yksityiskohtaisesti.

Näillä täsmennyksillä voidaan paremmin varmistaa, että valvontamaksu on läpinäkyvä, oikeasuhtainen ja valtion maksuperustelain periaatteiden mukainen.

Lakiasiainpäällikkö Joonas Jännäri